

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ІЗ СІМЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Сучасний стан розвитку нашого українського суспільства характеризується динамічними змінами в освітній сфері, гуманізацією виховного процесу, посиленням уваги до підростаючого покоління. Українське суспільство сьогодні переживає черговий кризовий період, пов'язаний з багатьма чинниками. Найбільш руйнуючою обставиною сьогодення є збройний конфлікт на сході держави. Слід враховувати, що внутрішньо переміщені особи можуть відчувати ізольованість і несприйняття зі сторони приймаючої громади. Це є перешкодою для побудови нових стосунків, працевлаштування за місцем переселення. Більшості з них важко чи неможливо влаштуватися на новому місці відповідно до звичних умов життя та соціального статусу. Часто їм доводиться змінювати життєві орієнтири та набувати нових як професійних, так і соціальних навичок.

Соціальна адаптація є однією з складових процесу соціалізації особистості. В широкому розумінні адаптація розглядається як пристосування організму до умов існування. Проблема адаптації особистості розглядається у філософській, соціологічній, соціально-психологічній і педагогічній літературі в різноманітних аспектах. Безпосередньо соціальну адаптацію та її механізми вивчали Т. Андрєєва, Ф. Березін, Н. Єрмоленко, В. Казначєєв, Н. Лукашевич, Г. Медведєв. Досить неоднозначно визначаються критерії виміру рівнів адаптивності, умови та психологічні механізми прискорення даного процесу на різних вікових етапах та у різних сферах життєдіяльності людини, недостатньо з'ясовані зовнішні та внутрішні чинники адаптації, а також питання про те, як впливають індивідуально-психологічні та особистісні характеристики суб'єкта на особливості його адаптації до нових умов проживання, навчання тощо.

Соціальна адаптація – це складова соціалізуючого процесу, яка розглядається у діалектичній єдності двох діяльностей: “зовнішньої – матеріально-духовної, яка спрямована в основному на зміну умов зовнішнього середовища, та внутрішньої – суб’єктивно-психічної, спрямованої, перш за все, на перетворення внутрішнього світу суб’єкта” [3, с. 78].

Саме в підлітковому віці адаптивні механізми розвинуті недостатньо. Тому підлітки важко адаптуються до нових умов життєдіяльності. Крім того, труднощі процесу адаптації підлітків підсилюються “кризовістю” та “критичністю” цього вікового етапу у розвитку особистості, що виражається у підвищеній тривожності, пов’язаній з особливостями самооцінки, необхідністю вибору майбутньої професії, у труднощах входження у доросле життя, невідповідністю до виконання нових соціальних ролей, суперечностями у сфері спілкування тощо.

Психологи та педагоги (Р. Байярд, Т. Драгунова, Р. Немов), відзначають певну диспропорцію між фізичним та психічним розвитком у дітей підліткового віку. За їх оцінками, при прискореному фізичному розвитку нерідко запізнюється формування психологічних та психічних основ особистості, включаючи такі як ціннісна орієнтація, вольовий контроль, моральні настанови тощо. Така ситуація розвитку спричинює і вікові ризики. [1].

У підлітковому віці відбуваються кардинальні перетворення в різних сферах психіки, значним змінам піддається мотиваційна сфера, сфера потреб. На думку Л. Божович, розходження між виникаючими потребами та обставинами життя, що обмежують їх реалізацію, характерно для кожної вікової кризи. Тільки в перехідному періоді виникають та оформлюються моральні переконання, актуалізується таке новоутворення, як самовизначення, що характеризується усвідомленням себе в якості члена суспільства і конкретизується в суспільній позиції. Саме в цьому віці існує можливість чинити педагогічний вплив, тому, що внаслідок недостатнього морального досвіду дитини моральні переконання знаходяться в нестійкому стані. [2, с.278]

Важливим компонентом соціальної адаптації є узгодженість оцінок, особистих можливостей і домагань індивіда з цілями та цінностями соціального середовища. При цьому важливу роль у процесі соціальної адаптації відіграє адаптаційний потенціал людини, який можна визначити як ступінь можливостей особистості увійти в нові умови соціального середовища або в умови, що постійно змінюються. Адаптаційний потенціал пов'язаний з адаптивною підготовкою особистості, тобто тими вміннями та навичками пристосування, які індивід набуває в процесі життєдіяльності. Адаптація переміщених осіб значною мірою залежить від готовності приймаючої громади прийняти переміщених осіб як нових членів громади, а не просто тимчасових мешканців, з повагою поставитись до їхнього минулого, політичних переконань, організації побуту, мови спілкування тощо. Так успішність входження до нової громади залежить від обраних адаптаційних стратегій, а ті, у свою чергу, призводять до різних типів адаптації і, відповідно, до різних її наслідків. Оптимальними умовами для соціальної адаптації підлітків в умовах нового місця проживання і навчання мають бути розвиток та підтримка інтересів і здібностей, реалізація індивідуального підходу до навчання й виховання.

Література:

1. Немов Р. С. Психология: учеб. [для студ. высш. учеб. зав.] / Р. С. Немов В 3 кн. – 3-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн.2: Психология образования. – 608 с.
2. Психология подростка. Полное руководство. / Под ред. А. А. Реана. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 512 с.
3. Ромм М. В. Адаптация личности в социуме: теоретико-методологический аспект: монография / М. В. Ромм – Новосибирск: Наука, 2002. – 275 с.